

ЛЕГОСТАЄВА

Ольга Вадимівна —

доктор фізико-математичних наук, заступник директора з наукової роботи Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України

МАКАРЕНКО

Ірина Борисівна —

доктор геологічних наук, провідний науковий співробітник відділу глибинних процесів Землі і гравіметрії Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України

НАУКА — ЦЕ СПОСІБ ЖИТТЯ

До 90-річчя академіка НАН України

В.І. Старостенка

13 квітня 2025 р. виповнюється 90 років видатному українському геофізику, геологу, фахівцю в галузі теорії інтерпретації потенціальних полів, двічі лауреату Державної премії України в галузі науки і техніки (1984, 1995), заслуженому діячеві науки і техніки України (1997), лауреату премії імені С.І. Субботіна НАН України (2015), директору Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України (1992—2021), доктору фізико-математичних наук (1977), професору (1984), академіку НАН України (1990) Віталію Івановичу Старостенку.

Наука — це організовані знання,
мудрість — це організоване життя.

Еммануїл Кант

Віталій Іванович Старостенко — четвертий в Україні академік з геофізики; до нього за цією спеціальністю дійсними членами Академії було обрано Серафима Івановича Субботіна (1961), Анатолія Васильовича Чекунова (1979) та Валерія Івановича Беляєва (1988). В.І. Старостенко також був четвертим академіком-секретарем Відділення наук про Землю НАН України (1988—2004) — раніше на цій посаді працювали академіки С.І. Субботін (1963—1976), М.П. Щербак (1976—1983) та А.В. Чекунов (1983—1988) — і третім директором Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України (1991—2021) після академіків С.І. Субботіна (1960—1976) та А.В. Чекунова (1976—1991).

Слід зазначити, що наведений нижче текст не претендує на всеосяжне охоплення і ґрунтовний аналіз усіх наукових досягнень Віталія Івановича, оскільки для цього потрібна не коротка ювілейна журнальна стаття, а скоріше монографічне дослідження. Ми ж ставили собі за мету, спираючись на весь уже опублікований біографічний матеріал і насамперед на нашу багаторічну спільну працю з ювіляром, навести найбільш цікаві факти з його життя і наші особисті враження від спілкування з цим видатним ученим-геофізиком, талановитим організатором науки і просто чудовою людиною.

Віталій Іванович Старостенко

Віталій з молодшим братом Толею. 1941 р.

Віталій
Старостенко,
студент III курсу.
1956 р.

Свого часу відомий український вчений Володимир Веніамінович Фролькіс запропонував започаткувати жанр «ювілейного самообслуговування». Він вважав, що «ювілейні статті нагадують щось середнє між автобіографією та некрологом. І для того, щоб бути подаль від останнього, варто самому написати про себе» [1]. Віталій Іванович, наслідуючи приклад В.В. Фролькіса, опублікував у «Геофізичному журналі» дві дуже цікаві та повчальні статті до своїх попередніх ювілеїв [2, 3], на які ми неодноразово ще будемо посилалися в цьому тексті. В них викладено його світоглядні переконання, погляди на розвиток науки загалом і геофізики зокрема, думки про Академію, Дер-

жавну геологічну службу України, наведено короткий огляд опублікованих праць, а також висловлено деякі цікаві міркування, враження та роздуми.

Звісно, ми з нетерпінням чекаємо на третю статтю Віталія Івановича з циклу «ювілейного самообслуговування», яка планується до друку в «Геофізичному журналі» (№ 2, 2025 р.).

Окремі біографічні факти. Віталій Іванович народився в 1935 р. в Києві в сім'ї інженерів-технологів цукрової промисловості Івана Івановича Старостенка (27.04.1901—01.11.1973) та Лідії Миронівни Богинської (10.05.1910—06.02.2004). У листопаді 1936 р. батька призначили головним інженером Карлівського пшенично-крохмального заводу, і родина переїхала до Карлівки Полтавської області. Там, у Карлівці, народився молодший син Толя, Анатолій Іванович Старостенко (05.02.1939—04.09.2012).

А 22 червня 1941 р. розпочалися недитячі випробування маленького ще Віталія.

«Мама цього дня була в Києві, а я з батьком та братом — у Карлівці. Батько сказав, що почалася війна. Мамі якимось чином вдалося до нас дістатися. Батька мобілізували. Завод завантажили в товарні вагони, і разом зі співробітниками та членами їхніх сімей наш поїзд розпочав дуже тривалу евакуацію на схід. Почалися бомбардування, але потяг дивом залишався цілим. Пізньої осені, мабуть, у листопаді, коли ми були на Донбасі в Дебальцевому, німці почали нас наздоганяти. Потяг далі не міг іти. Нас із мамою пустили до своєї хати якісь люди. Пам'ятаю нічні бої, вранці на снігу лежали вбиті та поранені наші солдати й німецькі. Дорослі (жінки, чоловіків не було) намагалися нашим пораненим допомогти, іноді вдавалося їх сховати (в сараях, льохах).

Пам'ятаю страх старших, коли вони зрозуміли, що завтра в Дебальцеве прийдуть німці. І вони прийшли. Якимось німцям ввалялися в будинок, у якому ми жили. Почали забирати все, що їм подобалося, зокрема їх цікавили патефони та платівки до них. Щось мама не хотіла віддавати, тоді німець навів на неї чи то гвинтівку, чи то автомат. Мама цю річ віддала. Все, що німці вирішили забрати, вони заздалегідь зби-

рали на столі. Там уже була якась іграшка Толі. Раптом він підійшов до столу, забрав її і з нею заліз під ліжку, але так, що ноги з-під темного ліжка стирчали. Очевидно, німці його не помітили. Інакше могли б його якщо не розстріляти, то сильно побити.

Поки жили в цьому будинку, мені доводилося здалека приносити у великому зеленому чайнику воду, часто під час стрілянини. Але, на диво, все складалося вдало.

Після Дебальцевого потяглися страшні, важкі роки війни. Мабуть, німці наш поїзд вирішили гнати на захід. Лінія фронту через місцеві бої багато разів переходила туди-сюди над нашими головами. Деякий час утрюх жили в землянці. Голодували (пам'ятаю смачний суп з листя лободи, дуже смачні смажені очистки від картоплі та ін.). Якось, коли мама вийшла із землянки, її поранило осколком у ногу, але вона змогла ходити. На ніч мама нас з Толею завжди укладала спати по різні боки від себе: краще, щоб ми завжди, за будь-яких умов були одним цілим (зрозуміло чому...).

Німці нас гнали до Сатанова (Хмельницька обл.). Тут ми зупинилися через сильні бої. Стали жити в якомусь довгому будинку, одного разу частина його почала горіти. Нарешті в результаті боїв наші війська звільнили Сатанів. Був квітень 1944 року.

Незабаром нас з мамою знайшов батько, і на вантажівці ми поїхали до Києва. Почали жити в комунальній квартирі за адресою вул. Франка, 4, кв. 17. Війна для нашої сім'ї закінчилася» [3].

У 1953 р. Віталій закінчив середню чоловічу школу № 147 м. Києва, а в 1958 р. — Київський державний університет ім. Т.Г. Шевченка за спеціальністю «геофізичні методи пошуку та розвідки корисних копалин», здобувши спеціальність «інженер, геолог-геофізик». З 1958 по 1961 р. працював у різних партіях Київської геофізичної розвідувальної експедиції ДГП «Укргеофізика» (тоді — трест «Укргеофізрозвідка») спочатку інженером-оператором, потім інженером-інтерпретатором і начальником загону.

Першим місцем роботи Віталія Івановича стала Волинська геофізична партія, яка базувалася в с. Нова Борова (тоді — станція Тур-

В.І. Старостенко поряд із С.І. Субботніним. 1972 р.

чинка Володарськ-Волинського району Житомирської області), а його першими керівниками були О.Л. Поліванчук (начальник партії), В.М. Єгоров (технічний керівник) та В.М. Беланов (головний геолог).

«А про те, яка серйозна увага приділялася, наприклад, геологічній галузі, можна судити за моєю стартовою зарплатнею. Моя перша посада — інженер-оператор (на гравіці), ставка — 800 руб. + надбавка 80 % (60 % польові та 20 % річні). Таким чином, моя загальна зарплата становила 1440 рублів на місяць. На ті часи це були дуже хороші гроші» [3].

У 1961 р. Віталій Іванович вступив до аспірантури Інституту геофізики АН УРСР. Його науковим керівником був кандидат геолого-мінералогічних наук І.А. Балабушевич. У 1962 р. В.І. Старостенко опублікував свою першу наукову працю [4], в якій розглянув методи інтерпретації матеріалів гравітаційних спостережень, застосовані при вивченні будови північно-західної частини Українського щита. Після закінчення аспірантури він залишився працювати в Інституті геофізики на посаді молодшого наукового співробітника.

10 березня 1966 р. у Дніпропетровському гірничому інституті імені Артема В.І. Старостенко успішно захистив дисертацію «Визначення потенціалу тяжіння і його похідних за вимірюваними елементами гравітаційного поля з урахуванням використання електронних об-

Академіки В.М. Єремєєв, В.І. Старостенко і В.М. Страхов. Київ, 1996 р.

числювальних машин» і здобув науковий ступінь кандидата технічних наук (офіційні опоненти — М.І. Розовський і К.Ф. Тяпкін).

Потім Віталій Іванович працював в Інституті геофізики на посаді старшого наукового співробітника, а в червні 1975 р. на особисту пропозицію С.І. Субботіна та за підтримки А.В. Чекунова став заступником директора з наукової роботи Інституту геофізики.

З 1976 р. і дотепер Віталій Іванович — другий, незмінний керівник відділу глибинних процесів Землі і гравіметрії. Цей відділ від часу його заснування в 1960 р. очолював академік АН УРСР Серафим Іванович Субботін, сфера наукових інтересів якого мала дві основні складові: вивчення питань гравіметрії і дослідження глибинної будови земної кори та верхньої мантії. І сьогодні відділ продовжує активно розвивати ці напрями.

Школа гравітаційного моделювання, яка склалася в Інституті геофізики, ґрунтується на розробках відділу і спеціалізується на побудові дво- та тривимірних моделей різних за будовою регіонів, посідаючи в цій галузі провідне місце не лише в Україні, а й за її межами. Завдяки роботам засновників цієї школи — відомих учених С.І. Субботіна, В.І. Старостенка, Є.Г. Булаха, С.С. Красовського, В.Б. Бур'янова, А.В. Чорного, В.О. Дядюри — розроблено методику і технологію гравітаційного моделювання для осадових басейнів і докембрійських

щитів, закладено методологічні основи вивчення глибинної будови літосфери різновікових структур, розташованих на території України: від древньої Східноєвропейської платформи з Українським щитом та Дніпровсько-Донецькою западиною до найбільш молоді Чорноморської мегазападини.

Під безпосереднім керівництвом Віталія Івановича створено новий комплекс автоматизованої інтерпретації даних потенціальних полів (GMT-Auto), який став подальшим розвитком ідей і методів, започаткованих засновниками школи гравітаційного моделювання при впровадженні у геофізичну практику комп'ютерних методів. Потужний і гнучкий автоматизований комплекс є унікальним, він дозволяє в інтерактивному режимі будувати по гравітаційному полю дво- і тривимірні моделі із суцільним розподілом у них густини, а також тривимірні моделі горизонтальних шарів з довільними нижньою та верхньою поверхнями зі складним зміненням густини по вертикалі та одночасно вирішувати завдання як локального, так і регіонального характеру [5—19].

Монографія «Неоднорідність земної кори України і суміжних регіонів за результатами 3D-гравітаційного моделювання» [20], підготовлена під керівництвом В.І. Старостенка, акумулювала в собі результати багаторічних досліджень і є продовженням робіт, розпочатих ще С.І. Субботіним, з використанням нових математичних методів розв'язання прямої задачі гравіметрії і сучасних технологій чисельного моделювання. У 2023 р. за цю роботу авторському колективу співробітників відділу у складі І.Б. Макаренко, П.Я. Купрієнко, О.В. Легостаєвої було присуджено премію імені С.І. Субботіна НАН України.

Докторську дисертацію «Питання теорії та методики інтерпретації гравіметричних спостережень стійкими чисельними методами» Віталій Іванович захистив у спеціалізованій раді з геофізики Московського державного університету в 1977 р. Його офіційним опонентом був доктор фізико-математичних наук (згодом академік РАН) Володимир Миколайович Страхов. В подальшому він став не лише науковим

наставником, а й другом Віталія Івановича. Завдяки їхньому спілкуванню народилося багато нових наукових ідей. З 1978 р. В.М. Страхов був науковим керівником Всесоюзного семінару «Питання теорії та практики геологічної інтерпретації гравітаційних, магнітних і електричних полів» ім. Д.Г. Успенського. До 2014 р. Віталій Іванович часто брав участь у цьому семінарі, оскільки тематика цього заходу безпосередньо була пов'язана з його науковими інтересами, а саме: з теоретичними аспектами, алгоритмами та комп'ютерними технологіями обробки й інтерпретації потенціальних полів, а також з геологічним тлумаченням отриманих результатів. В.М. Страхов мав активну громадську позицію. Він тричі голодував на захист російської науки, зокрема в 2007 р. він розпочав голодування проти, за його словами, «згубного ставлення керівництва Російської Федерації, починаючи з президента Путіна, до вітчизняної науки». На жаль, у 2012 р. Володимир Миколайович пішов з життя.

Науково-організаційна та експертна робота. Є відоме висловлювання, яке приписують Теодору Рузвельту: «Роби все, що можеш, там, де знаходишся». Воно перегукується з роздумами Віталія Івановича в одній із його статей з циклу «ювілейного самообслуговування»: *«Завважу тільки, що за характером я більше дослідник, ніж адміністратор. Несу і несу цей не легкий тягар лише тому, що розумію, що так потрібно»* [2].

У 1985 р. В.І. Старостенко було обрано членом-кореспондентом АН УРСР за спеціальністю «геологія, геофізика», а в травні 1990 р. — академіком АН УРСР за спеціальністю «геофізика».

На кожній з керівних посад, які обіймав Віталій Іванович, він перебував досить тривалий час. Він був заступником академіка-секретаря Відділення наук про Землю АН УРСР (1978—1988), академіком-секретарем Відділення наук про Землю НАН України (1988—2004), членом Президії НАН України, з січня 1992 р. по грудень 2021 р. — директором Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України, на сьогодні він радник при дирекції Інституту.

О.П. Ісиченко, А.В. Чекунов і В.І. Старостенко. Київ, 1987 р.

О.М. Русаков, В.І. Старостенко, О.В. Легостаєва. Київ, 2007 р.

На посаді директора Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України Віталій Іванович проявив себе талановитим організатором і досвідченим керівником. Він належить до тієї когорти вчених, які не зупиняються на досягнутих звершеннях і завжди дивляться у майбутнє. Під його керівництвом Інститут успішно розвивався, отримував вагомі результати як у фундаментальних, так і в прикладних геофізичних дослідженнях, які широко відомі науковій спільноті та високо оцінені за межами України.

У своїй науково-організаційній діяльності Віталій Іванович завжди приділяє велику увагу міжнародній співпраці. У 1995 р. його було обрано дійсним членом Нью-Йоркської академії наук. З 1996 по 2002 р. він був членом Науково-

В.І. Старостенко, М.З. Згуровський, Девід Юн (Університет Міннесоти, США). Київ, 2010 р.

В.І. Старостенко. Бухта Халонг (В'єтнам), 2007 р.

організаційного комітету Міжнародної програми EUROPROBE Європейського наукового фонду. Метою проекту, в якому брали участь близько 500 вчених із 24 європейських країн, було розширення знань про тектонічну еволюцію літосфери Західної та Східної Європи, від Атлантики до Уралу, а також про динамічні процеси, що привели до її нинішнього стану. В.І. Старостенко був єдиним представником України в цьому Комітеті. Зав'язалося багато професійних (а часто й дружніх) контактів з іноземними фахівцями, що дозволило більш детально ознайомитися із західним стилем роботи. На початку 2000-х років для Інституту і

загалом для України участь у роботі Комітету була дуже корисною.

За плечима В.І. Старостенка численні наукові відрядження до Австрії, Болгарії, Великої Британії, В'єтнаму, Греції, Данії, Іспанії, Китаю, Люксембургу, Монако, Нідерландів, Німеччини, Польщі, Румунії, Словаччини, США, Туреччини, Угорщини, Франції, Чехії, Швейцарії, Швеції та інших країн. Він постійно брав участь у різних семінарах, симпозіумах, робочих зустрічах за спільними міжнародними програмами та проектами.

Віталій Іванович був і є сьогодні членом редакційних колегій багатьох журналів, таких як «Геологія та корисні копалини Світового океану», «Геофізичні дослідження», «Доповіді НАН України», «Літосфера», «Космічна наука і технології», «Contributions to Geophysics & Geodesy», «GEOCHANGE: Problems of Global Changes of the Geological Environment», «Journal of the Georgian Geophysical Society. Issue A. Physics of Solid Earth». Він також входив до складу редакційної колегії видання «Національний атлас України», двічі був співредактором спеціальних випусків журналу «Tectonophysics» [14]. І до сьогодні Віталій Іванович залишається головним редактором «Геофізичного журналу» та «Українського антарктичного журналу».

«Геофізичний журнал». Про «Геофізичний журнал» слід сказати окремо. Віталій Іванович є головним редактором цього видання з 1996 р. і віддає його розвитку багато сил і часу. Журнал акумулює основні результати діяльності Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України та є його впізнаваною візитівкою.

Наприкінці 2024 р. Консультативна рада Scopus Content Selection and Advisory Board (CSAB) розглянула заявку на включення «Геофізичного журналу» до міжнародної наукометричної бази Scopus і ухвалила позитивне рішення про початок його індексації. Після включення видання у 2015 р. в базу Web of Science Core Collection ця подія у 2024 р. стала важливою віхою в історії журналу. Вона свідчить про його високий рівень, актуальність і визнання на міжнародному рівні. «Геофізичний журнал» уже був представлений у Scopus упродовж багатьох

років (1981—1984, 1988—1989, 1993—2001), оскільки перевидавався англійською мовою як *Geophysical Journal* у видавництві Gordon and Breach Science Publishers. На сьогодні «Геофізичний журнал» індексується в Scopus, Web of Science Core Collection, Index Copernicus, Google Scholar, CrossRef та інших базах даних наукової інформації.

Підготовка наукових кадрів. Епіграфом до цього розділу статті могло б бути висловлювання Григорія Сковороди: «Лише той Учитель, хто живе так, як навчає», оскільки ці слова повною мірою відображають науково-педагогічну діяльність Віталія Івановича.

Питання підготовки і виховання молодих наукових кадрів є предметом особливої уваги В.І. Старостенка. Під його керівництвом дослідники з різних країн (Україна, Вірменія, Канада, Гвінея та ін.) захистили 7 докторських (В.І. Ісаєв (2003), Т.П. Єгорова (2006), С.М. Стовба (2008), В.С. Мостовий (2012), Д.В. Лисинчук (2017), І.Б. Макаренко (2019), О.В. Легостаєва (2021)) і 30 кандидатських дисертацій (Р.Г. Бас (1971), В.М. Ніколенко (1977), С.М. Оганесян (1977), Є.Л. Шен (1980), С.В. Карабович (1982), В.Б. Грендо (1983), І.Г. Овруцький (1983), Т.О. Цветкова (1983), А.Г. Манукян (1985), О.С. Костюкевич (1986), Ю.М. Капіца (1986), В.І. Ісаєв (1987), М.Г. Резнікова (1988), С. Баррі (1988), І.Є. Лоссовський (1989), Н.М. Чорна (1990), В.Ф. Пашко (1990), Ю.В. Козленко (1990), Т.П. Єгорова (1991), І.Ю. Гурова (1991), В.С. Гольцев (1991), Ю.В. Пятаков (1992), В.Л. Півоваров (1995), К.М. Поплавський (1996), В.С. Мостовий (1996), О.В. Легостаєва (1999), О.А. Чорна (1999), О.С. Красовський (2006), М.В. Козленко (2008), О.С. Савченко (2016)). Їхні дисертації, підготовлені під дбайливим керівництвом Віталія Івановича та завдяки їхнім особистим старанням, вирізняються актуальністю, теоретичною і практичною значущістю. Віталій Іванович має вже і «наукових онуків» — кандидатів наук у своїх учнів.

З 1991 р. і дотепер В.І. Старостенко є головою вченої ради Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України. З 1992 р. він очолює також роботу спеціалізованої вченої ради із захисту

Професор Цві Бен-Авраам, М.Г. Резнікова (рік захисту 1988), Світлана Марківна (дружина) і В.І. Старостенко. Університет Хайфи (Ізраїль), 2010 р.

О.В. Полетаєва (Азербайджанська академія наук), В.І. Старостенко, О.С. Савченко (рік захисту 2016), І.Б. Макаренко (рік захисту 2019), О.В. Легостаєва (роки захисту 1999 і 2021). Київ, 2010 р.

докторських та кандидатських дисертацій при Інституті. На нашій пам'яті всі рішення спеціалізованої вченої ради Д 26.200.01 з присудження наукового ступеня здобувачам, науковим керівником чи консультантом дисертацій яких був Віталій Іванович, департамент атестації кадрів вищої кваліфікації Міністерства освіти і науки України (а раніше — ВАК України) затверджував без зволікань і будь-яких значних зауважень. Це можна пояснити двома взаємопов'язаними обставинами: по-перше, Віталій Іванович цінує свою репутацію і дуже прискіпливо ставиться до належного опрацю-

Академіки П.Ф. Гожик, Є.Ф. Шнюков і В.І. Старостенко на науково-дослідному судні «Академік Вернадський». 2003 р.

Польові роботи PANCAKE: Войтик Чуба (Польща), В.І. Старостенко, С.С. Чулков (Україна), Томаш Яник (Польща). Львівська область, 2008 р.

вання роботи та її оформлення, а по-друге, науковий авторитет В.І. Старостенка настільки великий, що одна лише наявність його прізвища на авторефераті є своєрідним знаком якості, який підтверджує, що поданий рукопис повністю відповідає всім встановленим вимогам.

Участь у експедиціях. Віталій Іванович брав участь у багатьох наукових морських експедиціях, які проводилися на науково-дослідному судні «Академік Вернадський», він був у 6-му рейсі (1972—1973), 19-му рейсі (1978—1979), 28-му рейсі (1983—1984) та геолого-геофізичних рейсах, які виконувалися в Чорному та Егейському морях (2001, 2002, 2003). Він був

також учасником 62-го рейсу (2005) науково-дослідного судна «Професор Водяницький» за програмою геолого-геофізичних досліджень у Чорному та Азовському морях. Результати цих експедицій стали підґрунтям для написання фундаментальних праць, присвячених будові земної кори та верхньої мантії Землі. На превеликий жаль, нині Академія не має жодного науково-дослідного судна, на якому можна виконувати морські дослідження.

Віталій Іванович зізнається: *«Завдяки участі в морських геолого-геофізичних експедиціях я був на багатьох суперпрестижних, суперкласних світових курортах. Всюди там багато цікавого, приємного, ці екзотичні місця варто відвідати, але для мене це все не те.*

Тільки в Криму, саме в цій красі, мені завжди було добре, тільки тут я завжди почував себе вдома. Ніщо інше я так не люблю (тепер, може, любив?), як Крим. Отже, Крим — закордон. У мене таке відчуття, що внаслідок грубого, зухвалого розбою пограбували мене особисто» [3].

За останні 25 років за підтримки уряду України та Президії Національної академії наук України вчені Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України та фахівці ДГП «Укргеофізика» в тісній співпраці із зарубіжними колегами з геофізичних наукових установ Нідерландів, Данії, Німеччини, Польщі, Фінляндії, Франції, Австрії, Угорщини, Великої Британії, Румунії, Білорусі та США виконали унікальні сейсмічні дослідження літосфери України та суміжних територій Європи методом глибинного сейсмічного зондування. Інститут геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України під безпосереднім керівництвом Віталія Івановича став лідером у світі в проведенні цих унікальних геофізичних досліджень.

Віталій Іванович виїжджав на всі польові роботи, в результаті яких було отримано нові експериментальні дані вздовж десяти сейсмічних профілів на території України та Європи: EUROBRIDGE'97 (1997), DOBRefraction'99 (1999), DOBRE-2 (2007), DOBRE-3 «PANCAKE» (2008), DOBRE-4 (2009), DOBRE-5 (2011), Georift (2013), RomUkrSeis (2014), TESZ «TTZ-South» (2018), SHIELD (2021). Це дало змогу

вивчити будову земної кори та верхньої мантії і геодинамічну історію розвитку глобальних тектонічних структурних одиниць на території України та Європи. Сумарна довжина профілів становить 5617 км, для генерування сейсмічних хвиль було використано 81180 кг вибухівки. У шести проектах для запису сейсмічних даних було задіяно 2086 наземних автономних сейсмостанцій TEXAN-125A (США) і 23 морські донні сейсмостанції GEOMAR (Німеччина). В результаті створено базу із сотень тисяч сейсмічних записів, отримано принципово нові дані про внутрішню будову і динаміку основних тектонічних структур на досліджуваній території.

Більшість профілів глибинного сейсмічного зондування було прокладено через нафтогазоносні провінції України з метою вивчення будови та геологічної історії їх формування.

На основі отриманих результатів розроблено рекомендації щодо розширення вуглеводневого потенціалу Східного і Південного нафтогазоносних регіонів України, концепцію захисту від руйнівної дії землетрусів та методику оцінки кількісних параметрів сейсмічної небезпеки для проектування сейсмостійкого житла, об'єктів соціальної сфери, важливих, техногенно та екологічно небезпечних об'єктів на території України.

Загалом роботи за проектами — це великий науковий та науково-організаційний успіх, який поряд з іншими роботами зміцнив авторитет Інституту як одного з провідних, високопрофесійних та сучасних геофізичних центрів Європи.

За створений під науковим та ідейним керівництвом Віталія Івановича цикл робіт «Глибинна будова літосфери та сейсмічна небезпека території України» авторський колектив співробітників Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України у складі члена-кореспондента НАН України О.В. Кендзери, к.г.-м.н. В.Д. Омельченка, д.г.н. Д.В. Лисинчук, д.ф.-м.н. О.В. Легостаєвої, д.ф.-м.н. Д.М. Гриня, к.ф.-м.н. К.В. Коломієць, к.г.н. А.П. Толкунова, С.С. Чулкова було удостоєно Державної премії України в галузі науки і техніки за 2019 р.

Вручення Державної премії України в галузі науки і техніки (зліва направо): член-кореспондент НАН України О.М. Харитонов, академік НАН України Б.Є. Патон, академік НАН України В.І. Старостенко, Президент України Л.Д. Кучма, кандидат геолого-мінералогічних наук І.К. Пашкевич, доктор геолого-мінералогічних наук С.С. Красовський, доктор геолого-мінералогічних наук Р.І. Кутас. 1995 р.

Остання публікація за результатами робіт уздовж профілю SHIELD вийшла наприкінці 2024 р. в журналі «Tectonophysics» [21], і це лише зайвий раз ілюструє, що ці дослідження відповідають міжнародним стандартам найвищого рівня, мають наукову й практичну значущість для вивчення будови досліджуваного регіону, що є важливим для прогнозування і пошуку вуглеводнів. Основний матеріальний та організаційний внесок у проведення цих робіт зробив Інститут та особисто Віталій Іванович, тому в усіх відповідних публікаціях він є першим автором, що слід сприймати як частину іміджу Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України та Національної академії наук України.

Кількісна характеристика наукового добробку В.І. Старостенка. Як говорив Луї Пастер, час — найкращий поціновувач наукових праць. Великий науковий доробок Віталія Івановича, висвітлений у 907 наукових працях (починаючи з 1962 р.), у тому числі в 3 одноосібних монографіях, є результатом напруженої і наполегливої роботи талановитої людини. У працях Віталія Івановича втілено його творче натхнення, зосередженість, цілеспрямованість

У басейні.
2013 р.

та скрупульозність. Монографію «Стійкі чисельні методи у завданнях гравіметрії» (1978) [7] цитують багато вчених (відомо щонайменше 281 посилання на неї), що свідчить про її велике значення в науці.

З розвитком наукометрії результативність науковців почали оцінювати за кількістю публікацій у міжнародних рецензованих журналах та рівнем їх цитування. Кількісні показники В.І. Старостенка на сьогодні такі:

- у Web of Science Core Collection (ResearcherID: S-2250-2019) проіндексовано 228 його публікацій, загальна кількість цитувань становить 1994 у 1177 документах, індекс Гірша — 23;

- у Scopus (ідентифікатор: 7003611937) налічується 119 робіт, які процитовано 1772 рази у 1144 документах, h-індекс — 23.

Згідно з даними дослідження [22], понад 10 % академіків НАН України не втрачають своєї публікаційної активності навіть у досить похилому віці. Наведені вище дані свідчать, що Віталій Іванович, безперечно, входить до цієї наукової когорти.

Премії, звання, відзнаки. В.І. Старостенко — лауреат Державної премії УРСР в галузі науки і техніки (1984) за цикл робіт «Теорія, методика і результати вивчення літосфери України і прилеглих територій за комплексом даних сейсмометрії, гравіметрії і геотермії», який охоплює понад 30 монографій; лауреат Державної премії України в галузі науки і тех-

ніки (1995) за 8-томну монографію «Літосфера Центральної та Східної Європи»; заслужений діяч науки і техніки України (1997); лауреат премії імені С.І. Субботіна НАН України (2015) за монографію «Кіровоградський рудний район. Глибинна будова. Тектонофізичний аналіз. Родовища рудних корисних копалин». У 2014 р. Віталій Іванович став лауреатом Премії Кабінету Міністрів України за розроблення та впровадження інноваційних технологій (робота «Розробка та впровадження перспективних технологій та новітнього обладнання для пошуку корисних копалин та моніторингу природних катастроф»).

В.І. Старостенка нагороджено орденом «Знак Пошани» (1981), ювілейними медалями (1970, 1982), Золотою медаллю ВДНГ СРСР (1973) за автоматизовану систему обробки та інтерпретації гравітаційних і магнітних даних, Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР (1985), орденом «За заслуги» III ступеня (2005), відзнакою НАК «Нафтогаз України» I ступеня (2005), пам'ятною медаллю ім. академіка М.А. Садовського (2005), орденом «За заслуги» II ступеня (2015), відзнакою НАН України «За наукові досягнення» за значний внесок у наукові і прикладні дослідження в галузі геофізики, високі досягнення у професійній діяльності та з нагоди 50-річчя від дня заснування Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України (2010), медаллю Л.І. Лутугіна «За заслуги в розвідці надр України» Державної геологічної служби України (2010), Грамотою Верховної Ради України «За заслуги перед Українським народом» (2013), відзнакою НАН України «За підготовку наукової зміни» (2015), цінним подарунком від Верховної Ради України (2015), відзнакою «За особистий вагомий внесок у розвиток науки та освіти» (2016), відзнакою «30 років з дня аварії на ЧАЕС» (2016), відзнакою «Антарктичний станції «Академік Вернадський» 20 років» (2016).

Спорт. Плавання. Восени 1951 р. дев'ятикласник Віталій Старостенко вперше переступив поріг плавального басейну і почав займатися плаванням в Юнацькій спортивній школі № 2. І це стало його захопленням на все життя.

«Звичайно, розпочинати спортивне плавання в 16 років — це дуже пізно. І результати у мене були дуже скромні — 2-й спортивний розряд (наприклад, 100 м вільним стилем (кролем) у 25-метровому басейні — 1 хв 9,6 с)» [3].

Влітку 1990 р. в Києві проводили II Чемпіонат СРСР серед плавців-ветеранів. Віталій Іванович брав у ньому участь — плив 50 м вільним стилем.

У день свого 70-річчя Віталій Іванович, як завжди, плавав з 7-ї до 8-ї години ранку у 25-метровому басейні Педагогічного університету (на вул. Тургенєвській). За цю годину проплив: 1800 м — кролем, 250 м — на ногах (з дошкою), 25 м — пропірнав, 100 м — дельфіном; 175 м — купався.

20 жовтня 2013 р. (на 79-му році!) Віталій Іванович взяв участь у Відкритому чемпіонаті Києва з плавання в категорії «Мастерс» і проплив 100 м вільним стилем у групі учасників 75—79 років (найстаршому було 86) з результатом 1 хв 53,74 с.

Віталій Іванович не припиняє нас дивувати, адже незалежно від життєвих обставин та погодних умов він двічі або тричі на тиждень відвідує басейн, зазвичай рано-вранці, щоб о 9-й розпочати новий робочий день.

Повністю згодні з висновком Віталія Івановича, який він зробив 10 років тому: *«тому, що для свого віку я досить нормально фізично тримаюся, зобов'язаний, по-перше, своєю спадковістю, переданою мені від мами та бабусі по мамі (бабуся жила приблизно 90 років: вона точно не знала свого віку, пам'ятала, що вийшла заміж у 1900 р. чи то у 16, чи то у 18 років), і, по-друге, регулярному спорту — плаванню»* [3].

Осокорки. Дача. Дуже хочеться сказати кілька слів про гостинність Віталія Івановича та його дружини Світлани Марківни. Впродовж багатьох років щоліта в серпні Віталій Іванович брав чергову відпустку і проводив її разом із дружиною на дачі в Осокорках. Сказати, що це сучасна (в нашому розумінні) дача, складно, це невеликий будиночок без зручностей на 6 сотках землі з дуже щільною забудовою поруч.

Цю ділянку ще на початку 1960-х років виділили батькам Віталія Івановича як співробітни-

Віталій Іванович і Світлана Марківна. Дубровник (Хорватія), 2011 р.

кам Інституту цукрової промисловості. За часів Микити Хрущова широкі верстви населення СРСР отримали дозвіл на дачне будівництво, і в 1960-х — 1980-х роках спостерігався бурхливий розвиток садівництва. Так навколо Києва з'явилося кілька десятків садових і дачних товариств. Водночас було запроваджено суворі правила щодо будівництва дач. Наприклад, площа заміського будинку мала становити 20—25 м². Були також обмеження на висоту стін і даху. Заборонялося огорожувати ділянки.

Такий будиночок і мала родина Віталія Івановича. Після народження онуки Каті добудували другий поверх і провели незначну реконструкцію, але кардинальних змін не робили.

Практично кожний співробітник Інституту (а аспіранти й докторанти в обов'язковому порядку) побував на дачі Віталія Івановича. То був цілий ритуал. Машини були далеко не в усіх, і Віталій Іванович о 9:30 сам приїжджав на своїх «Жигулях» 9-ї моделі до метро «Осокорки» зустрічати гостей. Їхати було десь хвилин п'ять, але йти вздовж дороги було досить далеко, дуже незручно та ще й небезпечно. А на дачі вже чекала Світлана Марківна. Як усі завзяті садівники, вона насамперед показувала «новачкам» ділянку. На такому маленькому клаптику землі було все: при вході зростав величезний кущ троянд, у теплиці — огірки, на грядках — смачнющі помідори й перці, рясно плодоносив сад, а біля будинку — клумба з

О.В. Легостаєва, В.І. Старостенко, І.Б. Макаренко.
Київ, 30 січня 2025 р.

квітами та легендарний умивальник «мийдодір». Потім пили каву і — до роботи. Під навісом стояв стіл, який виконував функції спочатку робочого, а потім обіднього. Величезну кількість статей, дисертацій і просто робочих справ обговорювали саме там, під час відпустки — ґрунтовно, без поспіху, як і завжди у звичному для Віталія Івановича режимі.

Близько 14-ї був обід. Ні, не обід, а мінібенкет. Як вдавалося Світлані Марківні влаштувати його в таких не дуже зручних побутових умовах (вода з колонки, малесенька кухонька під сходами, миття посуду в тазі), залишається для нас загадкою. Але обід обов'язково складався з двох перемін: перша страва, друга і, звичайно ж, найсмачніші в житті помідори (нагадаємо, це ж серпень). Світлана Марківна була великим знавцем і фанатом їх вирощування, і це знали всі.

Після обіду ще трошки часу для роботи, і близько 17-ї Віталій Іванович відвозив гостей до метро. Однак ніхто не їхав з порожніми руками — кожному господарю неодмінно видавали смачні презенти для родини.

Багато хто зі співробітників бував і вдома у Віталія Івановича на вул. Микільсько-Ботанічній. Такої теплої і затишної обстановки можна побажати кожній оселі. Звісно, без кави з чимось смачненьким нас ніколи не відпускали. А ще дуже запам'яталися щирі, душевні розмови про життя. Віталій Іванович і Світлана Марківна знали проблеми кожного співробітника

інституту і завжди чим могли допомагали, і не лише порадами.

На жаль, Світлана Марківна Калабаліна покинула наш світ 14 лютого 2020 р. Світла пам'ять цій чудовій людині, вірній подрузі та опорі Віталія Івановича, з якою він одружився в 1960 р. і прожив 60 років.

Замість епілогу наведемо ще кілька цитат з циклу статей Віталія Івановича в жанрі «ювілейного самообслуговування», які краще за будь-які визначення й оцінки характеризують його яскраву і непересічну особистість.

Про себе. «Про себе можу сказати таке. Завжди оцінював себе скромно, але працював чесно. Думаю, що як геофізик для теорії, методики та практики геофізичних методів я зробив низку корисних робіт, які заслуговують на позитивну оцінку і будуть затребувані на деякому інтервалі часу. Сподіваюся, про це свідчать результати, згадані в цьому нарисі, а також у попередніх публікаціях. Водночас я завжди розумів, що ніколи не був на передовій лінії життя. Завжди перебував під дахом держустанов: 1958—1961 рр. — виробництво, а з 01.11.1961 р. — Інститут геофізики, тобто понад 50 років я працюю під дахом Академії, якій, як і виробництву, дуже за це вдячний і якою понад 50 років керує видатний Б.Є. Патон. Саме тому у мене завжди були хороші умови для роботи, і я працював» [3].

Про геофізику. «Як показує досвід майже півстолітнього стажу, спеціальність для себе я обрав правильно. Сьогоднішню геофізику можна визначити як великий, добре розвинений розділ прикладної фізики, що займається вивченням будови та еволюції Землі та інших планет, пошуками корисних копалин, вирішенням завдань геології, тектоніки, екології та ін. фізичними методами. Геофізика робить свій внесок у пізнання світу, в якому ми живемо. Вона використовує результати всіх сучасних розділів фізики, математики (передусім прикладної, причому багато завдань геофізики давали і дають початок новим напрямам математики), кібернетики, інформатики, техніки. Все це, по-перше, цікаво, по-друге, дає широкі можливості для вибору напряму роботи відповідно до

схильності та здібностей. Геофізика, вирішуючи нагальні фундаментальні та прикладні завдання, дозволяє водночас багато бачити і жити цікавим, наповненим життям» [2].

Про Академію. «Найбільша концентрація високопрофесійних фахівців сьогодні зосереджена в НАН України. Беручи це до уваги, О.Є. Лукін вказує, що «... з урахуванням ліквідації галузевої (та виробничої) геологорозвідувальної науки має зрости роль фахівців НАН України». Однак якщо найближчим часом справа не зміниться на краще, то через 10—15 років в Україні не залишиться геологів і геофізиків, здатних не лише працювати в галузі, а й користуватися і розуміти великі матеріали та літературу» [3].

Про науку. «Наука — це спосіб життя. Це своє інтелектуальне середовище, що охоплює весь світ. Тут менше дисципліни формальної, зовнішньої, але більше внутрішньої зосередженості, постійного (і вдень, і вночі, часто підсвідомого) ретельного обмірковування поточних завдань, проблем тощо. Результати науки визначаються не кількістю годин акуратного «стілцьєсидіння», а рівнем та обсягом наукової продукції. Хоча деякий кореляційний зв'язок між першим і другим, безумовно, є. Наука в певному сенсі подібна до спорту. І там, і там найбільше цінується пріоритет в отриманні результату,

і там, і там важливо підтримувати форму, і там, і там панує жорстока конкуренція тощо. Втім, у всіх сферах життя так. Але в науці та спорті це особливо чітко виражено.

У всьому світі наукова праця оплачується середньо (скромно). Однак за деякого, достатнього мінімуму оплати той, хто цінує спосіб життя в науці, для кого вона відповідає характеру та інтересам, вважає, що всі недоотримані гроші (якщо, наприклад, працювати у високооплачуваній галузі бізнесу) є плата за можливість жити і працювати в науці. За все треба платити.

На жаль, для нашої науки (зокрема, очевидно, й геофізики) зараз не найкращі часи. Про це багато, чесно та пристрасно говорять. Сподіваємось, що незабаром усе зміниться на краще. Ми, науковці, все робимо для цього зі свого боку» [2].

Кілька слів на завершення. «Необхідно працювати (повторююся), поки є сили, або принаймні бути корисним для справи та оточуючих. Слід поменше думати про солідні ювілеї (як так і роблю) і про те, що після них іде» [2].

Наукова громадськість, колеги, друзі та учні щиро вітають Віталія Івановича з ювілеєм і від усієї душі бажають йому міцного здоров'я, бадьорості, натхнення та здійснення найсміливіших творчих планів.

REFERENCES

[СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ]

1. Frolkis V.V. The quality of life transforms into its quantity (experience of jubilee self-service). In: *Vladimir Veniaminovich Frol'kis. Uchenyy i Chelovek [Vladimir Frolkis. A Scientist and a Man]*. Kyiv: Avicenna, 2002. P. 132—143 [in Russian].
[Фролькіс В.В. Качество жизни переходит в ее количество (опыт юбилейного самообслуживания). В кн.: *Владимир Вениаминович Фролькіс. Ученый и Человек*. Киев: Авиценна, 2002. С. 132—143.]
2. Starostenko V.I. One more experience of jubilee self-service: I am 70. *Geofizicheskiy Zhurnal*. 2005. 27(3): 548—560 [in Russian].
[Старостенко В.И. Еще один опыт юбилейного самообслуживания: мне — 70. *Геофизический журнал*. 2005. Т. 27, № 3. С. 548—560.]
3. Starostenko V.I. A practice of anniversary self-service is in progress: ten years later. *Geofizicheskiy Zhurnal*. 2015. 37(2): 146—170 [in Russian].
[Старостенко В.И. Опыт юбилейного самообслуживания продолжается: десять лет спустя. *Геофизический журнал*. 2015. Т. 37, № 2. С. 146—170.]
4. Starostenko V.I. Methods of interpretation of materials of gravitational observations conducted in the northwestern part of the Ukrainian shield. In: *Second conference of young geologists of Ukraine*. Kyiv, 1962. P. 132—134 [in Russian].

- [Старостенко В.И. Методы интерпретации материалов гравитационных наблюдений, проведенных в северо-западной части Украинского щита. В кн.: *Вторая конференция молодых геологов Украины*. Киев: Изд. АН УССР, 1962. С. 132—134.]
5. Starostenko V.I. *Opreddeniye vertikalnykh proizvodnykh potentsiala prityazheniya po rezul'tatam nablyudeniy s gorizontalnym gravitatsionnym gradiyentometrom* [Determination of vertical derivatives of the attractive potential based on observations with a horizontal gravity gradiometer]. Kyiv: Naukova Dumka, 1970 [in Russian].
[Старостенко В.И. *Определение вертикальных производных потенциала притяжения по результатам наблюдений с горизонтальным гравитационным градиентометром*. Киев: Наукова думка, 1970.]
 6. Starostenko V.I., Bas R.G., Butakov G.S., Diadiura V.A. *Avtomatizirovannaya sistema operativnoy obrabotki dannykh gravimetrii i magnitometrii* [Automated system for rapid processing of gravimetry and magnetometry data]. Kyiv: Naukova Dumka, 1972 [in Russian].
[Старостенко В.И., Бас Р.Г., Бутаков Г.С., Дядюра В.А. *Автоматизированная система оперативной обработки данных гравиметрии и магнитометрии*. Киев: Наукова думка, 1972.]
 7. Starostenko V.I. *Ustoichivye chislennyye metody v zadachakh gravimetrii* [Robust Numerical Methods in Gravimetry Problems]. Kyiv: Naukova Dumka, 1978 [in Russian].
[Старостенко В.И. *Устойчивые численные методы в задачах гравиметрии*. Киев: Наукова думка, 1978.]
 8. Starostenko V.I., Manukyan A.G., Zavorotko A.N. *Metodika resheniya pryamykh zadach gravimetrii i magnitometrii na sharoobraznykh planetakh* [Methodology for solving direct problems of gravimetry and magnetometry on spherical planets]. Kyiv: Naukova Dumka, 1986 [in Russian].
[Старостенко В.И., Манукян А.Г., Заворотко А.Н. *Методика решения прямых задач гравиметрии и магнитометрии на шарообразных планетах*. Киев: Наукова думка, 1986.]
 9. Starostenko V.I., Kostyukevich A.S., Kozlenko V.G. Seismogravimetric method: principles, algorithms, results. *Geophysical Journal International*. 1988. **93**(2): 295—309. <https://doi.org/10.1111/j.1365-246X.1988.tb02003.x>
 10. Starostenko V.I. On: “Application of three-dimension interactive modeling in gravity and magnetics” by B. Lahmeyer and H.J. Götze. *Geophysics*. 1990. **55**(1): 116—117. <https://doi.org/10.1190/1.1442766>
 11. Starostenko V.I., Zavorot'ko A.N. A Fortran-77 program for solving systems of linear equations by the method of minimal discrimination of unknown quantities: a procedure of stable inversion of geophysical data. *Computers and Geosciences*. 1996. **22**(1): 3—13. [https://doi.org/10.1016/0098-3004\(95\)00052-6](https://doi.org/10.1016/0098-3004(95)00052-6)
 12. Stephenson R.A., Wilson M., de Boorder H., Starostenko V.I. EUROPROBE: Intraplate tectonics and basin dynamics of the Eastern European Platform — Preface. *Tectonophysics*. 1996. **268**(1-4): VII—X. [https://doi.org/10.1016/S0040-1951\(96\)90013-X](https://doi.org/10.1016/S0040-1951(96)90013-X)
 13. Starostenko V.I., Legostaeva O.V. Calculation of the gravity field from an inhomogeneous, arbitrarily truncated vertical rectangular prism. *Izvestiya, Physics of the Solid Earth*. 1998. **34**(12): 991—1003.
 14. Stephenson R.A., Starostenko V.I., Wilson M. Preface. *Tectonophysics*. 1999. **313**(1-2): VII—IX. [https://doi.org/10.1016/S0040-1951\(99\)00185-7](https://doi.org/10.1016/S0040-1951(99)00185-7)
 15. Starostenko V.I., Legostaeva O.V. Computer program “3D modeling of potential fields”. Certificate of registration of copyright for the work No. 16867. Publ. 06.06.2006.
[Старостенко В.И., Легостаева О.В. Комп'ютерна програма «3D-моделювання потенційних полів». Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 16867, дата реєстрації 06.06.2006.]
 16. Starostenko V., Legostaeva O., Makarenko I., Savchenko A. Software system for automated data interpretation of potential fields (GMT-Auto). *Geofizicheskiy Zhurnal*, 2015. **37**(1): 42—52. <https://doi.org/10.24028/gzh.0203-3100.v37i1.2015.111322>
[Старостенко В.И., Легостаева О.В., Макаренко И.Б., Савченко А.С. Комплекс программ автоматизированной интерпретации данных потенциальных полей (GMT-auto). *Геофізичний журнал*. 2015. Т. 37, № 1. С. 42—52.]
 17. Starostenko V.I., Gintov O.B. (eds). *Ocherki geodinamiki Ukrainy* [Essays on Geodynamics of Ukraine]. Kyiv, 2018 [in Russian].
[Старостенко В.И., Гинтов О.Б. (ред.). *Очерки геодинамики Украины*. Киев: ВІ ЕН ЕЙ, 2018.]
 18. Starostenko V.I. On the results of the target project “Geophysical studies of the lithosphere of the joint zone of the Eastern European and Western European platforms of Ukraine in connection with the prospects of oil and gas”. *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2022. (1): 45—51. <https://doi.org/10.15407/visn2022.01.045>
[Старостенко В.И. Про результати виконання цільового проекту «Геофізичні дослідження літосфери зони зчленування Східно-Європейської та Західно-Європейської платформ України у зв'язку з перспективами нафтогазоносності». *Вісник НАН України*. 2022. № 1. С. 45—51.]

19. Starostenko V.I. et al. *The Bug mining area Ukrainian shield (geological structure and assessment of mineral resource potential)*. Kyiv: Naukova Dumka, 2024. <https://doi.org/10.15407/978-966-00-1959-1>
[Старостенко В.І., Гінтов О.Б., Мичак С.В. (ред.). *Побузький гірничорудний район Українського щита (геологічна будова та оцінювання перспектив на корисні копалини)*. Київ: Наукова думка, 2024.]
20. Makarenko I.B., Starostenko V.I., Kuprienko P.Ya., Savchenko O.S., Legostaeva O.V. *Neodnorodnist zemnoi kory Ukrainy i sumizhnykh rehioniv za rezultatamy 3D hrvitatsiinoho modeliuвання* [Heterogeneity of the Earth's crust of Ukraine and adjacent regions based on the results of 3D gravity modeling]. Kyiv: Naukova Dumka, 2021 [in Ukrainian].
[Макаренко І.Б., Старостенко В.І., Купрієнко П.Я., Савченко О.С., Легостаєва О.В. *Неоднорідність земної кори України і суміжних регіонів за результатами 3D гравітаційного моделювання*. Київ: Наукова думка, 2021.]
21. Starostenko V., Janik T., Murovskaya A., Czuba W., Środa P., Yegorova T., Aleksandrowski P., Verpakhovska O., Kolomyets K., Lysynchuk D., Amashukeli T., Burakhovych T., Wójcik D., Omelchenko V., Legostaeva O., Gryn D., Chulkov S. Seismic lithospheric model across Ukrainian Shield from the Carpathians to the Dnieper-Donets Basin and its tectonic interpretation. *Tectonophysics*. 2024. **892**: 230540. <https://doi.org/10.1016/j.tecto.2024.230540>
22. Vashulenko O.S., Kostritsa O.P., Popovych O.S. Evolution of the dependence of publication activity of researchers from age for the last half of century. *Visn. Nac. Acad. Nauk Ukr.* 2019. (3): 79—84. <https://doi.org/10.15407/visn2019.03.079>
[Вашуленко О.С., Костриця О.П., Попович О.С. Еволюція залежності публікаційної активності вчених від віку за останні півстоліття. *Вісник НАН України*. 2019. № 3. С. 79—84.]

Olga V. Legostaieva

S. Subbotin Institute of Geophysics of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7057-4590>

Irina B. Makarenko

S. Subbotin Institute of Geophysics of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8919-2218>

SCIENCE IS A WAY OF LIFE

To the 90th anniversary of Academician of the NAS of Ukraine V.I. Starostenko

April 13, 2025, marks the 90th anniversary of the outstanding Ukrainian geophysicist, geologist, specialist in the theory of potential field interpretation, two-time laureate of the State Prize of Ukraine in Science and Technology (1984, 1995), Honored Science and Technology Figure of Ukraine (1997), laureate of the S.I. Subbotin Prize of the National Academy of Sciences (2015), Director of the S. Subbotin Institute of Geophysics of the National Academy of Sciences of Ukraine (1992—2021), Doctor of Physical and Mathematical Sciences (1977), Professor (1984), Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine (1990) Vitaly I. Starostenko.

Cite this article: Legostaieva O.V., Makarenko I.B. Science is a way of life. To the 90th anniversary of Academician of the NAS of Ukraine V.I. Starostenko. *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2025. (4): 75—89. <https://doi.org/10.15407/visn2025.04.075>